

Inhoud

Ecologische onderbouwing zonering Utrechtse Heuvelrug.....	1
Inleiding:	1
Recreatiezonering.....	2
Recreatie Utrechtse Heuvelrug	3
Recreatieverstoring op natuur.....	4
Recreatieverstoring op flora en fauna.....	5
Recreatieverstoring op natuurtypes	6
Overige drukfactoren.....	8
Conclusies	8

Ecologische onderbouwing zonering Utrechtse Heuvelrug

Inleiding:

Op 13 november 2024 is de actualiteitenmotie motie *geef dieren in het wild rust en ruimte*¹ aangenomen. De motie beargumenteerd dat rustgebieden bijdragen aan een robuuste, biodiverse natuur waarin flora en fauna kunnen floreren. Hierin staan de volgende verzoeken:

1. Zo spoedig mogelijk over te gaan tot het aanwijzen en de realisatie rustgebieden voor flora en fauna in onze natuurgebieden;
2. Daarbij oog te hebben voor migratiemogelijkheden, zoals beschikbare faunapassages en het functioneren van ecoducten, en;
3. Een integrale benadering van de natuurgebieden te hanteren, met onder meer aandacht voor toegankelijkheid en recreatiemogelijkheden voor de mens.
4. Uiterlijk Q2 2025 verslag te doen aan PS over de voortgang

Daarnaast is in 2022 is de motie *Ruimte voor Wild Bos*² aangenomen, waarin wordt vastgesteld dat recreatie de natuur onder druk zet. De motie pleit voor meer verwildering en rustige zones binnen natuurgebieden om biodiversiteit te laten herstellen.

In 2021 is in PS de kadernota besproken, waarbij de gedeputeerde heeft toegezegd te onderzoeken of er voor de drukst bezochte natuurgebieden in de provincie een aparte provinciale regeling nodig is. Deze regeling zou moeten zorgen dat mensen van de natuur kunnen blijven genieten, zonder de natuur onevenredig te verstoren, en dat terreinbeherende organisaties dit effectief kunnen beheren.

¹ Geef dieren in het wild rust en ruimte (actualiteitenmotie), nr M24-98

² Ruimte voor Wild Bos, motie 34

Deze toezegging was de aanleiding om Bureau Buiten Economie & Omgeving en Eelerwoude opdracht te geven te onderzoeken in hoeverre recreatiedruk op natuurterreinen leidt tot onevenredige of ongewenste verstoring van de natuur op natuurterreinen. Het definitieve rapport komt uit november 2023³ en biedt de basis voor deze onderbouwing. Voor verdere invulling van deze vraag is gebruik gemaakt verschillende literatuur en interviews.

Deze onderbouwing geeft richting aan de vraag of de biodiversiteit op de Utrechtse Heuvelrug gebaat is bij rustgebieden door middel van recreatiezonering. Daarbij zal de onderbouwing bijdragen aan de beantwoording van de motie *geef dieren in het wild rust en ruimte* (punten 1,3 en 4) en sluit de onderbouwing aan bij de uitgangspunten van de motie *Ruimte voor Wild Bos*.

Recreatiezonering

Bij recreatiezonering wordt een gebied opgedeeld waarbij natuur of recreatie in bepaalde mate de prioriteit krijgt. Vanuit deze definitie is zonering in de tijd en ruimte al in de praktijk op de Utrechtse Heuvelrug. Zo mag je niet buiten de paden wandelen of fietsen (ook niet op mountainbikepaden) en zijn bepaalde gebieden 's nachts niet toegankelijk. Toch spreken we op de Utrechtse Heuvelrug nog niet van recreatiezonering. De term recreatiezonering wordt vaak gebruikt in de context van het aanwijzen van deelgebieden waar recreanten en activiteiten binnen specifieke perioden wel of niet zijn toegestaan.

Op de Veluwe is reeds het grootste zoneringsplan van Nederland vastgesteld. De ecologische onderbouwing is hier opgesteld vanuit de instandhoudingsdoelstellingen vanuit de natuurdoelanalyse^{4 5}. Een belangrijke onderbouwing voor de zonering bedraagt het onderzoek naar zeven verstoringgevoelige broedende vogelrichtlijnsoorten waarvoor de Veluwe instandhoudingsdoelstelling heeft opgesteld^{6 7}. Dit rapport wordt verder toegelicht onder het kopje 'recreatieverstoring op flora en fauna'.

Provincie Zeeland laat momenteel de ecologische draagkracht voor natuurgebieden op basis van recreatiedruk bepalen door de WUR³. Daarmee kan worden bepaald in welke gebieden je recreanten moet reduceren en waar nog ruimte is binnen je draagvlak. In hoeverre Zeeland overgaat tot zonering is nog niet bekend.

³ Bureau buiten economie & omgeving & Eelerwoude. Beleidsverkenning Recreatiedruk in natuurgebieden Provincie Utrecht. Onderzoeksrapportage. 2023.

⁴ Boddeke, P.H.N., J. Kasteel, J. Haringa, A.A. van Helsdingen. 2023. Honden en recreanten in het Ulvenhoutse bos, Studie ten behoeve van behoud van natuurwaarden. Rapport 23-136. Waardenburg Ecology, Culemborg.

⁵ Sierdsema H., ten Holt H., Martens S., Nijssen M. & P. Verburg. 2020. Natuurbeheer- en zoneringsmaatregelen voor zeven aangewezen vogelsoorten in Natura 2000-gebied Veluwe. Bouwstenen Soortenherstel Beheerplan Natura 2000 Veluwe. Hoofdrapport. Sovon-rapport 2020/29. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

⁶ : Sierdsema H., ten Holt H., Martens S., Nijssen M. & P. Verburg. 2020. Natuurbeheer- en zoneringsmaatregelen voor zeven aangewezen vogelsoorten in Natura 2000-gebied Veluwe. Bouwstenen Soortenherstel Beheerplan Natura 2000 Veluwe. Hoofdrapport. Sovon-rapport 2020/29. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen

⁷ Sierdsema H., ten Holt H., Martens S., Nijssen M. & Petra Verburg. 2020. Natuurbeheeren zoneringsmaatregelen voor zeven aangewezen vogelsoorten in Natura 2000-gebied Veluwe. Bouwstenen Soortenherstel Beheerplan Natura 2000 Veluwe. Achtergrondrapport. Sovon-rapport 2020/32. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Naast de provincies heeft ook Staatsbosbeheer recreatiezonering toegepast in verschillende gebieden, zoals de Biesbosch, de Peelvenen en delen van Nationaal Park Hollandse Duinen. Deze zoneringsplannen zijn gebaseerd op de doelstellingen uit de Natura 2000-beheerplannen en de natuurdoelanalyses. Hierbij wordt verwezen naar de instandhoudingsdoelstellingen, met name voor vogelsoorten ^{8 9 10}.

De Utrechtse Heuvelrug is geen Natura 2000 gebied en mist daardoor ook natuurdoelanalyses. De instandhoudingsdoelstellingen vanuit de natuurdoelanalyse zijn een juiste vorm om verdere zonering aan te toetsen. De Utrechtse Heuvelrug is wel een beschermd natuurgebied en maakt deel uit van het NNN. Momenteel wordt een Landschaps-Ecologische Systeemanalyse (LESA) uitgevoerd voor de Utrechtse Heuvelrug. Deze analyse kan mogelijk meer inzicht bieden in de kwetsbaarheid van bepaalde gebieden. Provincie Utrecht en het Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug hebben in het verleden vaker gewerkt aan het thema recreatie zonering maar het is nooit goed van de grond gekomen.

Recreatie Utrechtse Heuvelrug

De Utrechtse Heuvelrug is een van de bekendste recreatiebestemmingen in de provincie Utrecht en het grootste aaneengesloten natuurgebied van Utrecht. Het beslaat 20.000 hectare bos- en heidegebied, dat inclusief de flanken oploopt tot 40.000 hectare. Hiervan valt circa 17.851 hectare binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN).

De afgelopen jaren is door o.a. verstedelijking, toenemende druk vanuit omliggende steden, en de coronapandemie het bezoek aan natuurgebieden zoals de Utrechtse Heuvelrug sterk toegenomen. De Utrechtse Heuvelrug is populair bij wandelaars, fietsers en hondenbezitters, waarbij met name de landgoederen en bos- en heidegebieden druk worden bezocht. De recreatiedruk is de afgelopen jaren fors toegenomen en zal naar verwachting verder stijgen ³. De meeste recreatie concentreert zich in gebieden zoals de Kuil van Drakestein, het Doornse Gat en de groeve bij Kwintelooijen, maar ook natuurgebieden rond stedelijke gebieden, zoals het Panbos, Houdringe en de Zeisterbossen, ervaren een hoge recreatiedruk.

Om een inschatting te maken over de bezoekersaantallen is er een analyse gemaakt met data vanuit Kantar Public bezoekersonderzoek¹¹. De bezoekersaantallen op de heuvelrug ligt op de meeste plekken tussen de 1000 en 5000 bezoekers per ha per jaar (2021). Dit wordt als gemiddeld beoordeeld. Op de locaties waar de recreanten zich concentreren liggen ze tussen de 5000-10000 bezoekers per ha per jaar.

Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug hanteert vijf clusters van ambities, waaronder het cluster recreatieve en toeristische waarde¹². Hierin wordt bevestigd dat het park een groeiend aantal bezoekers heeft en deze toename niet altijd positief bijdraagt aan het gebied. Daarbij zeggen ze zelf dat de uitdaging is om dit anders aan te pakken, terwijl tegelijkertijd de kwaliteit van het toeristisch-recreatieve aanbod verder moet worden verbeterd.

⁸ Staatsbosbeheer. Biesbosch recreatiezonering. 2022.

⁹ Bureau voor Ruimte & Vrije Tijd. Natuur- en recreatieprofielkaarten Nationaal Park Hollandse Duinen. 2024

¹⁰ Zuidelijke rekenkamer. Natuurdoelstellingen Peelvenen. Rapport van bevindingen. 2022.

¹¹ [Bezoekersonderzoek Utrecht gebieden](#)

¹² De Heuvelrug bron van natuur en cultuur

Recreatieverstoring op natuur

Vanuit de literatuur vind je veel verschillende negatieve effecten van recreatie op natuur. Deze kunnen grof in de volgende categorieën worden ingedeeld:

- Faunaverstoring door aanwezigheid van mensen, huisdieren en voertuigen. De verstoring is te categoriseren in optisch, geluid, geur en licht.
- Schade aan vegetatie, oevers en bodem door struinen, rijden, varen en aanleggen.
- Versnippering door recreatiepaden en -voorzieningen.
- Vervuiling door afval, lozingen, olie, hondenuitwerpselen en medicijnresten.
- Populatieverandering door doden, uitzetten of verspreiden van invasieve soorten en ziekten.

De impact van recreatie hangt af van de vorm, duur en frequentie ervan. Structurele verstoring kan leiden tot het permanente verdwijnen van soorten, terwijl tijdelijke verstoring doorgaans mindere gevolgen heeft voor populaties. De impact van verstoringen varieert tussen flora en fauna.

Het kwantificeren van deze verstoring is moeilijk maar kent wel verschillende gradaties. Krijgsveld et al ⁶ hebben het als volgt kunnen categoriseren:

- 1^e : Verstoring die een soort alert laat reageren
- 2^e : Vlucht van een individu
- 3^e : Regelmatige verstoring die significant effect heeft op de gezondheid
- 4^e : Hogere sterfte, lagere reproductie
- 5^e : Achteruitgang van een populatie

Vanuit de Wet natuurbescherming kunnen de gradaties 3 tot en met 5 worden gezien als overtreding van verbodsbepaling (doden en verstoren).

De impact van het type recreatie op de natuur verschilt per recreant (tabel 1). Verschillende bronnen bevestigen dat de impact van honden groot en negatief is ^{13 14 15}. Honden hebben een groot effect omdat ze kunnen worden aangezien als mogelijke predator. Daarnaast kunnen loslopende honden nesten verstoren, kuiken vangen en jagen ze vogels op. Verder blijkt dat de grootste verstoring komt wanneer recreanten zich buiten de paden begeven¹⁶ (of honden aangelijnd buiten de paden komen). Soorten kunnen wennen aan de aanwezigheid van recreanten zolang ze binnen paden blijven. Vogelaars en wandelaars vormen grote druk omdat ze de meeste recreanten tellen. In tegenstelling tot fietsers gaan wandelaars eerder van paden.

¹³ Miller, S.G.; Knight, R.L.; Miller, C.K. 2001. Wildlife responses to pedestrians and dogs. Wildlife Society Bulletin. 29: 124–132.

¹⁴ Hennings, L.A. 2016. Impacts of dogs on wildlife and water quality. Portland, OR: Metro. 13 p.

¹⁵ Taylor K, Anderson P, Taylor R, Longden K & Fisher P (2005). Dogs, access and nature conservation. English Nature Research Reports nr 649. English Nature, Peterborough

¹⁶ Langston RHW, Liley D, Murison G, Woodfield E & Clarke RT (2007). What effects do walkers and dogs have on the distribution and productivity of breeding European nightjar *Caprimulgus europaeus*? Ibis 149: 27-36.

Tabel 1: Gradatie van impact van de verschillende recreatievormen (Krijgsveld et al., 2022)

recreatievorm	geluids-productie ¹	onvoorspel-baarheid ²	snelheid ³	duur verblijf ⁴	zichtbaar-heid ⁵	conflict rustgebied	intensiteit /freq	impact totaal
hond	0	4	0	2	0	0	3	9
vogelaar	0	3	0	2	0	0	1	6
wandelaar	0	1	0	2	0	0	3	6
fatbiker	0	3	1	1	0	1	0	6
mountainbiker	0	2	1	1	0	0	1	5
ruiter te paard	0	1	1	1	0	1	0	4
fietser	0	0	0	1	0	0	3	4
auto	1	0	1	1	0	0	1	4

¹ combinatie van geluid geproduceerd en gemiddelde reikwijdte van het geluid
² hoe minder een route gevolgd wordt en hoe onverhoedser een bron kan verschijnen, hoe hoger de waarde
³ gemiddelde snelheid waarmee een locatie genaderd / gepasseerd wordt
⁴ combinatie van snelheid en al dan niet volgen van een vaste route
⁵ combinatie van grootte en hoogte van de bron, en openheid habitat (water)
⁶ hoe groter de vlieghoogte, hoe lager de impact

Recreatieverstoring op flora en fauna

Bij fauna wordt aangeraden om verstoring op rust- en voortplantingsgebieden zoveel mogelijk te vermijden. Verstoring heeft een groot negatief effect op rust- en voortplantingsgebieden van soorten omdat deze plekken plaatsgebonden zijn en soorten hier meer rust nodig hebben¹⁷. Dit kan leiden tot een mindere mate van voortplanting (broed) en overlevingskansen. Wat resulteert in lagere dichtheden van soorten. In foerageergebieden zijn soorten vaak al waakzamer, waardoor tijdelijke verstoring meestal leidt tot een (tijdelijke) vlucht zonder ernstige gevolgen. De literatuur wijst aan dat de volgende soortgroepen vaak last kunnen hebben van verstoring^{18 19 20}:

- Vogels. Voor broedende vogels kan verstoring snel leiden tot afname in dichtheid. Vogels zijn over het algemeen erg stres gevoelig.
- Zoogdieren. Sterk ontwikkelde waarnemingsvermogen en verbonden aan grote ranges. Versnippering en verstoring kan leiden tot afnemende populaties.
- Amfibieën en reptielen. Paden voor wandelaars, fietsers en voertuigen versnipperen vaak het leefgebied van deze soorten.

Het Natura 2000 gebied de Veluwe is aangewezen voor tien broedende vogelrichtlijn soorten, waarvan zeven zich onder of rond de instandhoudingsdoelstelling bevinden. Voor deze soorten is advies gevraagd aan SOVON om concrete herstelprogramma's te ontwikkelen ter bevordering van hun instandhouding⁶⁷. Het betreft de duinpieper, tapuit, boomleeuwerik, draaihals, nachtzwaluw, wespandief en zwart specht. Alle zeven soorten zijn in bepaalde mate gevoelig

¹⁷ Wambuis, R.B. (2006). Effecten van menselijke verstoring op grondbroedende vogels van Planken. De Levende Natuur 107 (5): 191-198.

¹⁸ Miller, A.B.; King, D.; Rowland, M.; Chapman, J.; Tomosy, M.; Liang, C.; Abelson, E.S.; Truex, R. 2020. Sustaining wildlife with recreation on public lands: a synthesis of research findings, management practices, and research needs. Gen. Tech. Rep. PNW-GTR-993. Portland, OR: U.S. Department of Agriculture, Forest Service, Pacific Northwest Research Station. 226 p.

¹⁹ Krijgsveld, L. Klaassen, B. van der Winden, J. (2022). Verstoring van vogels door recreatie. Deel 1 Hoofdrapport.

²⁰ R.J.H.G. Henkens, M.E.A. Broekmeyer, A.G.M. Schotman, C.M. Goossen en R. Pouwels. Recreatie en Natuur. Kennis over effecten, kwetsbaarheid, handelingsperspectieven en monitoring van recreatie in Natura 2000-gebieden. 2012.

voor verstoring door recreatie. In het bijzonder blijkt dat de soorten die gebonden zijn aan het opengebied extra gevoelig zijn voor verstoring door recreatie (duinpieper, tapuit en boomleeuwerik). Het rapport concludeert dat zoneringsmaatregelen bijdragen aan de instandhoudingsdoelstellingen van deze drie soorten, maar ook aan het herstel van andere broedende vogels. De Utrechtse heuvelrug is rijk aan broedvogels, waaronder alle zeven broedvogelsoorten die in het rapport van de Veluwe worden genoemd.

Voor de wolf is een ecologische argumentatie op basis van expert judgement opgesteld voor het instellen van rustgebieden door de Zoogdiervereniging. Deze onderbouwing is gericht op de natuurgebieden bij Leusden en gericht om incidenten met wolven te voorkomen. Het advies luidt om een rustgebied van 400 ha in te richten²¹. Hierbij moeten activiteiten worden voorkomen die een wolf kan verrassen. Denk hierbij aan de aanwezigheid van honden, fietsen, hardlopen, paardrijden en grote groepen mensen.

Daarnaast adviseert de Zoogdiervereniging een aanlijnplicht. Begin dit jaar wordt een aanlijnplicht ingevoerd rondom Leusden waar het afgelopen jaar de meeste wolven incidenten hebben plaatsgevonden. De betrokken gemeente, terreinbeherende organisaties en particuliere grondeigenaren zijn overeen dat tussen 15 maart en 15 september honden aangelijnd moeten worden.

Recreatiedruk kan een negatief effect hebben op flora vanwege verdichting van de bodem²². Ook kunnen paden zorgen voor verdere versnippering en kan de verstoring van recreatie op fauna voor een verminderde verspreiding van planten zorgen. Er is weinig te vinden op het effect van insecten, paddenstoelen en aquatische fauna te vinden. Desalniettemin kunnen deze soortgroepen ook last ondervinden vanuit recreatiedruk.

Recreatieverstoring op natuurtypes

De kwetsbaarheid van een natuurgebied wordt grotendeels bepaald door factoren zoals schaalgrootte, toegankelijkheid en openheid³. Uit verschillende studies blijkt dat open landschappen, zoals heide en stuifzandgronden, aanzienlijk gevoeliger zijn voor verstoring dan dichte landschappen, zoals bos^{5,6,8}. Open landschappen vormt de habitat voor veel grondbroeders en vogelsoorten met nest-vliedende kuikens. Daarnaast zijn ze ook rijk aan voortplantingsgebieden voor amfibieën en reptielen. Dezelfde open landschappen zijn bovendien gemakkelijk toegankelijk en worden intensief bezocht door recreanten. Kleinschalige natuurgebieden zijn extra kwetsbaar, omdat soorten die ervan afhankelijk zijn minder uitwijkmogelijkheden hebben.

De Utrechtse Heuvelrug bestaat voornamelijk uit heide en bos, met hier en daar enkele stuifzandgebieden. Een overzicht van de beheertypen is weergegeven in tabel 2.

²¹ Zoogdiervereniging, 2024. Duiding incident wolf – hond en wolf - kind Utrechtse Heuvelrug 6 juli resp. en 16 juli 2024. Notitie 2024.005. Zoogdiervereniging, Nijmegen

²² Cline, R., Sexton, N., and Stewart, S.C., 2007, A human-dimensions review of human-wildlife disturbance: a literature review of impacts, frameworks, and management solutions: U.S. Geological Survey, Open-File Report 2007-1111, 88 p.

Tabel 2: Overzicht van de beheertypen op de Utrechtse Heuvelrug

Som van Ha beheertype	Naam beheertype	Totaal
L01.01	Poel en klein historisch water	6,5
L01.02	Houtwal en houtsingel	10,8
L01.03	Elzensingel	0,1
L01.05	Knip- of scheerheg	1,0
L01.06	Struweelhaag	0,6
L01.07	Laan	238,0
L01.08	Knotboom	0,1
L01.09	Hoogstamboomgaard	1,2
N00.01	Nog om te vormen naar natuur	26,7
N00.03	Groene contour	346,3
N00.05	-	50,0
N04.02	Zoete plas	53,1
N05.03	Veenmoeras	2,5
N05.04	Dynamisch Moeras	2,0
N06.04	Vochtige Heide	102,0
N06.05	Zwakgebufferd ven	30,1
N06.06	Zuur ven of hoogveenven	3,2
N07.01	Droge heide	1457,5
N07.02	Zandverstuiving	219,7
N10.01	Nat schraalland	24,3
N10.02	Vochtig Hooiland	2,9
N10.02 io	Vochtig Hooiland	1,8
N11.01	Droog schraalland	349,2
N12.02	Kruiden- en faunarijk grasland	356,3
N12.05	Kruiden- en faunarijke akker	184,3
N12.06	Ruigteveld	13,8
N14.01	Rivier- en beekbegeleidend bos	4,4
N14.03	Haagbeuken- en essenbos	1,1
N15.02	Dennen-, eiken-, en beukenbos	5494,4
N16.03	Droog bos met productie	8491,6
N16.04	Vochtig bos met productie	0,0
N17.02	Drooghakhout	38,2
N17.03	Park- en stinzenbos	86,0
N17.06	Vochtig en hellinghakhout	1,6
(leeg)	Huizen, wegen en agrarisch gebruikt	3303,7
Eindtotaal		20905,1

De natuurtypen N05 t/m 13 betreffen open landschappen en zijn daardoor het meest gevoelig voor recreatie druk. Dit betreft op de Utrechtse Heuvelrug in totaal 2749,7 ha. De natuurtypen N14 t/m 17 betreffen relatief dichte natuurtypen en hebben daardoor minder last van recreatie. Deze typen bedragen in totaal 14117,4 ha.

Overige drukfactoren

De wezenlijke kenmerken en waarden (WKW) beschrijven de natuurwaarden van het NNN en de benodigde bodem- en watercondities²³. Ze zijn opgesteld om de natuur te beschermen, verbeteren en ontwikkelen, en de biodiversiteit te behouden en herstellen. In de uitwerking van de WKW worden ook de knelpunten beschreven per gebied. De hoge recreatiedruk op de Utrechtse Heuvelrug wordt benadrukt: deze druk beperkt de mogelijkheden voor zoogdieren en vogels om te rusten, foerageren, voortplanten en broeden. Daarnaast worden overige drukfactoren genoemd:

- Verzuring en vermesting door stikstofdepositie
- Waterbeschikbaarheid en verdroging
- Versnippering

Om de kwaliteit van de natuur te waarborgen kan ook worden ingezet op het verminderen van andere drukfactoren die momenteel spelen op de heuvelrug.

Conclusies

Het realiseren van een zoneringsplan kan een positief effect hebben op de biodiversiteit op de Utrechtse Heuvelrug. Door recreatie in bepaalde mate te beperken en of te verplaatsen kunnen kwetsbare habitats en kunnen storingsgevoelige soorten zich beter herstellen. Bij het opstellen van een zoneringsplan dient rekening te worden gehouden met de volgende ecologische aspecten:

- Broedvogels zijn extra gevoelig voor verstoring vanuit recreatie. Voor het behoud en herstel van de vele soorten broedvogels die op de Utrechtse Heuvelrug aanwezig zijn, zou zonering wenselijk zijn. Vermijd daarom recreanten tijdens het broedseizoen en reduceer recreanten rondom broedlocaties.
- Open landschappen, zoals heide en stuifzandgronden, zijn aanzienlijk gevoeliger voor recreatiedruk. De Utrechtse Heuvelrug is rijk aan deze type habitats. Reduceer op deze locaties recreanten.
- Honden, met name loslopende honden, zijn de meest verstorende recreanten. Een toegankelijke aanpak is het intensiveren van de aanlijnplicht en dit ook te laten gelden op de Utrechtse Heuvelrug. In dat geval verschuift de aanleiding voor een aanlijnplicht van wolvenbeheer naar biodiversiteitsbescherming. Vermijd in elk geval honden in de open habitats.
- Wandelaars en vogelaars vormen een grote drukfactor wanneer ze zich buiten de paden bevinden en de meeste recreanten tellen. Het sturen en bewustmaken van deze recreanten om op de paden te blijven, draagt bij aan het verminderen van verstoring.
- Paden zorgen voor versnippering en recreanten die buiten de paden lopen zorgen over aanzienlijk hogere druk op de natuur. Door paden te clusteren, wordt de versnippering verminderd en blijft de recreatiedruk beter geconcentreerd.

De literatuur laat verschillende manieren zien waarop recreatie een negatief effect heeft op de biodiversiteit en biedt inzichten in belangrijke aandachtspunten voor recreatiezonering. De

²³ Tauw, 2023. Uitwerking Wezenlijke Kenmerken en Waarden van het NNN.

ecologische onderbouwingen voor de bestaande zoneringsplannen op Veluwe, Biesbosch, Peelvenen en Nationaal Park Hollandse Duinen is gericht op doelstellingen vanuit de natuurdoelanalyses en of Natura 2000-beheerplannen. In de situatie van de Utrechtse Heuvelrug zijn deze doelstellingen er niet. De Utrechtse Heuvelrug is wel rijk aan Vogel-Habitatrichtlijn soorten waarvoor landelijk instandhoudingsdoelstellingen gelden. Wanneer wordt overgegaan naar een desbetreffend zoneringsplan wordt geadviseerd om een zelfde ecologische benadering te nemen. Hiervoor is nodig om:

- Een selectie maken van Vogel- en Habitatrichtlijnsoorten op de Utrechtse Heuvelrug die gevoelig zijn voor verstoring door recreanten. Broedende vogelrichtlijnsoorten vormen hierbij een goed uitgangspunt, aangezien zij extra kwetsbaar zijn voor verstoring.
- De provincie is naast de Vogel en Habitatrichtlijn soorten ook verantwoordelijk voor het behoud en herstel van in het wild levende soorten die met uitsterven bedreigd zijn of gevaar lopen. Een selectie van kwetsbare Rode-Lijst soorten die gevoelig zijn voor verstoring van recreatie op de Utrechtse Heuvelrug zou een waardevolle aanvulling zijn.